

ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК

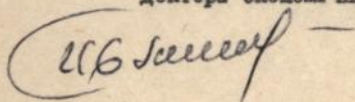
На правах рукопису

ТОПІХА ІВАН НАУМОВИЧ

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА РОЗВИТОК
ВІВЧАРСТВА В УКРАЇНІ

08.07.02 - "Економіка сільського господарства і
АПК"

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ - 1994

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00777905 (Z)

ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК

На правах рукопису

ТОПІХА ІВАН НАУМОВИЧ

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА РОЗВИТОК
ВІВЧАРСТВА В УКРАЇНІ

08.07.02 - "Економіка сіл ського господарства і
АПК"

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ - 1994

ЛІТЕ ім. Р. Стефаника
АН України

Дисертація є рукопис.

Робота виконана в Інституті тваринництва степових районів ім.М.Ф.Іванова "Асканія-Нова" Української академії аграрних наук.

Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки
України

БУГУЦЬКИЙ Олександр Андрійович

- доктор економічних наук, професор,
академік УААН

ЧЕПУРНОВ Іван Андрійович

- доктор сільськогосподарських наук,
професор

ШУБАЄВ Василь Тихонович

Провідна організація - Херсонський сільськогосподарський інститут.

Захист відбудеться "27" жовтня 1994 р. о 14.00
години на засіданні спеціалізованої вченої Ради Д.01.58.01 в
Інституті аграрної економіки УААН.

Просямо прийняти участь в обговоренні дисертації під час захисту або надіслати Вам відгук на автореферат дисертації, завірений печаткою, за адресою 252127, Київ-127, вул.Героїв Оборони, 10, сектор захисту дисертацій.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці інституту.

Автореферат розісланий "26" вересня 1994 р.

Вчений секретар спеціалізованої
вченої Ради

 В.Г.БІЛЬСЬКИЙ

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність тематики. Потреба України у вовні забезпечується власним виробництвом лише на третину. Тому збільшення виробництва цієї необхідної продукції залишається основним завданням працівників галузі вівчарства. Із 4,7 тисяч колективних та державних, понад 270 тисяч селянських і фермерських господарств, в яких розводять овець, основна маса має низькі показники розвитку. Економіка галузі з року в рік погіршується. В той же час потенційні можливості вівчарства використовуються менше ніж на половину. Є цілий ряд причин, які зумовлюють екстенсивний розвиток галузі. Головна з них – відсутність наукової концепції розвитку вівчарства в умовах багатокладної економіки. Не менш важливою причиною є забезпечення вівчарства матеріальними, трудовими та іншими ресурсами, і в тому числі кормовими, за залишковим принципом. Так, щороку на віщу згоджується 2,5 – 3,0 ц кормових одиниць, що в 1,5 – 2 рази менше науково обгрунтованих норм.

А тому вирішення проблеми ефективного виробництва продукції вівчарства в нових економічних умовах вимагає застосування не тільки загальновідомих методів, а й розробки нових нетрадиційних, в основному економічних, методів господарювання, які забезпечують виробництво конкурентоспроможної продукції вівчарства.

Ступінь дослідженості тематики. Проблеми ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва стали предметом дослідження відомих вітчизняних економістів: І.І. Лукінова, О.М. Онищенко, П.Т.Саблука, В.В.Юрчишина та інших.

Проте актуальність та недостатнє вивчення проблем ефективного розвитку вівчарства в нових економічних умовах, специфічних

для галузі вівчарства, зумовили вибір теми наукових досліджень.

Мета і основні завдання дослідження. Мета роботи - наукове обґрунтування основних напрямів підвищення економічної ефективності галузі вівчарства, виявлення та обґрунтування комплексу факторів, які здатні забезпечити виробництво конкурентоспроможної продукції в ринкових умовах. Виходячи з цього, були поставлені і вирішені такі завдання:

- виявити найважливіші закономірності розвитку вівчарства в сучасних умовах;

- узагальнити теоретичні, методологічні та методичні питання визначення ефективності галузі;

- виявити та обґрунтувати основні фактори ефективного розвитку вівчарства;

- уточнити методичні підходи та визначити показники ефективності, нормативів продукції та витрат, якості продукції, ціноутворення;

- визначити перспективні виробничі типи господарств вівчарського напрямку відповідно до економічних зон, концентрації поголів'я та спеціалізованого виробництва продукції вівчарства;

- розробити та обґрунтувати пропозиції щодо організації ринку племінної і товарної продукції, мотивації праці у вівчарстві в нових економічних умовах;

- розробити прогноз та обґрунтувати перспективи розвитку вівчарства в регіонах.

Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є вивчення факторів підвищення ефективності виробництва продукції вівчарства в умовах багатуокладної економіки.

Об'єктом дослідження є всі типи вівчарських господарств з різними формами власності основного регіону розведення овець - степової зони України. Поглиблений аналіз складових ефективності розвитку проведений на типових вівчарських господарствах, державних племінних заводах і племгоспах та ряду нових структурних формувань, що виникли і діють у галузі. Для одержання окремих даних аналізу підлягали основні показники розвитку вівчарства у всіх регіонах України. Для розробки перспективи розвитку галузі використовувався також досвід далекого і близького зарубіжжя, який узагальнений в літературі.

Вихідними інформаційними матеріалами дослідження були результати наукових розробок, літературні джерела, дані центрального та обласних статистичних управлінь, Міністерства сільського господарства і продовольства України та агропромислових комітетів, управлінь сільського господарства областей, річні звіти господарств, дані первинного обліку в господарствах, хронометражних спостережень, експериментальні дані.

Дисертація є результатом наукових досліджень, виконаних автором в 1979-1994 роках згідно з тематичним планом ДР77026806, № І826017650 і № 0187098817 у відділі економіки та організації тваринництва Інституту тваринництва степових районів імені М.Ф.Іванова "Асканія-Нова" Української академії аграрних наук.

Методологія та методика досліджень. Теоретичну і методологічну основу досліджень склали праці класиків економічної науки та ведучих учених-економістів як нашої країни, так і далекого і близького зарубіжжя. Вивчено, критично проаналізовано та узагальнено досвід відомих учених-економістів з питань розвитку сіль-

ського господарства. Для пізнання і наукового вирішення проблеми використані закони та категорії політичної економії.

При виконанні досліджень в роботі використовувались загальноприйняті методи: статистичний, монографічний, розрахунково-конструктивний, економіко-математичний та експериментальний.

Матеріали, що використовувались в дослідженнях, оброблялись із застосуванням загальної та математичної статистики: статистичних групувань, вибіркових обстежень, середніх величин, кореляційно-регресивного, індексного аналізу, порівняння. Обробка інформації та проведення оптимальних розрахунків виконувались на "Мінськ-32", БМ-ЕС ІОЗБ, "Наґрі С".

Вірогідність висновків та пропозицій по визначенню шляхів ефективного розвитку вівчарства в ринковій економіці забезпечувались використанням експериментального методу та методу виробничої перевірки.

Теоретична цінність досліджень полягає у визначенні факторів економічної ефективності виробництва продукції вівчарства в умовах багатокладної економіки та розробленому механізмі створення ринків товарної і племінної продукції.

Практична цінність досліджень полягає в запропонованих підходах до реалізації факторів економічної ефективності виробництва конкурентоспроможної продукції вівчарства, рекомендованому механізмі створення ринків племінної та товарної продукції, що дозволить їй розвиватись в нових економічних умовах, визначенні оптимальної концентрації поголів'я овець та спеціалізованого виробництва продукції, нормативів виробництва продукції вівчарства та витрат на її виробництво, формування колективів високопродук-

тивної праці й удосконалення матеріального стимулювання робітників в галузі.

Наукова новизна досліджень полягає в:

розробці теоретично-методологічних основ формування галузі вівчарства в нових економічних умовах господарського механізму;

обґрунтуванні закономірності розвитку галузі;

оптимізації системи показників визначення економічної ефективності;

обґрунтуванні основних факторів ефективності;

розробці наукової концепції організації ринків товарної та племінної продукції вівчарства, яка передбачає регулювання системи ціноутворення;

визначенні основних напрямів дальшого розвитку вівчарства в умовах ринку;

розробці прогнозу виробництва вовни, баранини та овечого молока.

На захист вносяться наступні результати досліджень:

- основні закономірності розвитку вівчарства в умовах переходу до ринкової економіки;

- принциповий підхід до формування системи показників визначення ефективності розвитку галузі вівчарства в ринкових умовах;

- обґрунтування факторів ефективного розвитку галузі вівчарства, які зумовляють виробництво конкурентоспроможної продукції;

- пропозиції щодо прогнозу та перспективи розвитку вівчарства в регіонах.

Апробація і впровадження наукових розробок. Результати досліджень були покладені в основу методичних матеріалів, зокрема, методичку по скороченню втрат продукції вівчарства, по визначенню нормативів виробництва продукції вівчарства та витрат, по формуванню колективів високопродуктивної праці та їх оплата, по удосконаленню матеріального стимулювання, по економічній оцінці селекційних досягнень, по визначенню оптимальних розмірів структурних формувань вівчарського напрямку, по організації ринків племінної і товарної продукції вівчарства та ін.; використані Державним агропромисловим комітетом України при розробці Постанови № 38 від 11.06.1990 р. "Про концепцію розвитку тваринництва та роль науково-дослідних установ республіки в її здійсненні", Херсонською обласною Радою народних депутатів при розробці Постанови № 98/4 від 21.02.1986 р. "Про створення обласного науково-виробничого об'єднання "Руно", включені в Наукові основи ведення сільського господарства зони Степу УРСР в системі агропромислового комплексу, в Комплексну програму науково-технічного прогресу та його соціально-економічних наслідків на 1986-2005 роки по Українській РСР та інші.

Основні положення дисертації доповідалися на 2 міжнародних, 6 всеосованих, 5 республіканських наукових та науково-практичних конференціях; на засіданнях Всеосованої координаційної ради з проблеми "Вівчарство"; на республіканській нараді по створенню науково-виробничих об'єднань; на засіданнях координаційної ради з проблем вівчарства України; на засіданнях координаційної ради з питань економіки; на засіданні обласної ради по спеціалізації і концентрації сільськогосподарського виробництва.

Положення дисертаційної роботи лягли в основу заключних наукових звітів тем за 1975-1979 рр., 1980-1985 рр., 1986-1990 рр., затверджених ученою радою Інституту тваринництва степових районів ім. М.Ф.Іванова "Асканія-Нова" і схвалених Всесоюзним науково-дослідним інститутом вівчарства та козівництва, Інститутом аграрної економіки, координаційною радою з проблем вівчарства України, відділом вівчарства Міністерства сільського господарства і продовольства України.

Публікації. Результати досліджень опубліковані в 7 книгах, методиках, журналах, збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, науково-технічних збірниках Інституту "Асканія-Нова", пам'ятках, буклетах, інформаційних листках. Всього наукових робіт 83, в тому числі по темі дисертації - 72 загальним обсягом 26,4 друк.арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаної літератури, додатків. Обсяг дисертаційної роботи складає 309 сторінок машинописного тексту, включає 63 таблиці, 4 малюнки і має такий зміст:

2. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ І ВИСНОВКИ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Розкриті соціально-економічна суть та теоретичні аспекти ефективності сільськогосподарського виробництва взагалі та галузі вівчарства зокрема, уточнені показники її визначення й методи аналізу економічної ефективності.

У буквальному значенні слово ефективність означає результативність дії окремого або групи факторів. З точки зору простих моментів процесу праці та його результату ефективність

є загальною категорією, що відображає співвідношення між результатом виробництва, сукупними витратами та вкладеною працею.

Соціальна суть ефективності визначається формою власності на засоби виробництва, системою економічних об'єктивних законів.

Питання про економічну ефективність суспільного виробництва політична економія соціалізму і капіталізму трактує порівню. В останній воно трактується більш звужено і зводиться до максимізації результатів по відношенню до витрат. З таким визначенням економічної ефективності слід погодитися, якщо розглядати його з позиції капіталістичного способу виробництва. Адже за визначенням К.Маркса, "Рушійним мотивом і визначальною метою капіталістичного процесу виробництва є як можна більше оамозростання капіталу" /Маркс К., Енгельс Ф. - тв., т. 23, с.342/.

Ефективність суспільного виробництва визначається комплексом взаємопов'язаних факторів. Порівнюючи окремі види витрат на виробництво продукції або надання матеріальних послуг з корисним ефектом, можна визначити ряд показників економічної ефективності.

Основними показниками визначення економічної ефективності виробництва продукції вівчарства в перехідний період до ринкових відносин залишаються продуктивність праці, фондівіддача та фондоемність, витрати на виробництво одиниці продукції в грошовому виразі та в кормових одиницях, дохід і прибуток. Їх кількісне і якісне значення буде поступово звужуватись по мірі того, наскільки глибоко буде входити ринок в діяльність господарського механізму. Показниками визначення ефективності в ринкових умовах залишаються дохід і прибуток на I відо, або на

I га землі, продуктивність праці, рівень процентних ставок на використаний капітал при виробництві продукції.

2.2. Обґрунтований головний показник - це валовий дохід. Як відомо, вартість прибутку ділиться, в залежності від способу його утворення, на дві частини. Одна частина являє собою вартість, перенесену із спожитих засобів виробництва. Її величина визначається у самому виробництві і залежить від кількості витрачених коштів виробництва та від їх вартості, вираженої в ціні. Друга частина являє собою новостворену вартість, приєднану до спожитих засобів виробництва живою працею, яка знаходить своє вираження у формі валового доходу. В процесі розподілу останній поділяється на фонд оплати праці і чистий дохід, який використовується для накопичення і утворення фонду споживання.

Таким чином, валовий дохід служить джерелом матеріального добробуту. Його величина при даному рівні цін залежить від кількості виробленої продукції і від вартості спожитих матеріальних засобів.

Розробкою окремих питань підвищення ефективності виробництва продукції вівчарства займалися С.П.Азізов, В.Ю.Белінський, В.П.Курган, Т.О. Скоромцева. Підвищення економічної ефективності галузі вівчарства проявляється у збільшенні кількості продукції, одержаної від кожної вівці, зростанні окупності продукцією витраченого робочого часу на її виробництво та виходу її на одиницю поживності і вартості спожитих кормів, використаних приміщень та устаткування.

2.3. Основний шлях підвищення ефективності – це інтенсифікація. Сутність інтенсифікації вівчарства полягає в покращенні показників відтворення стада, постійного зростання продуктивності та виходу продукції на голову тварин і одиницю земельних угідь.

Інтенсифікація вівчарства в сучасних умовах являє собою сукупність складних взаємопов'язаних процесів, які всебічно охоплюють виробництво продукції.

При розгляді інтенсивності вівчарства слід розрізняти фактори біологічні та організаційно-економічні. До біологічних відносяться скоростиглість, плодовитість, продуктивність і деякі інші та спадково-генетичні властивості. До організаційно-економічних факторів відносяться вартість основних засобів виробництва, кількість матеріальних і трудових витрат, тип та рівень годівлі, система утримання, організація виробництва.

2.4. Використовуючи наукові розробки вітчизняних вчених та доступний нам досвід роботи в ринкових умовах зарубіжних країн, ми зробили спробу визначити і науково обґрунтувати ті фактори ефективності, які можуть зробити галузь вівчарства конкурентоспроможною в нових економічних умовах. Це концентрація і розвиток спеціалізованого виробництва в галузі, організаційні виробничі структури, форма організації та оплати праці, оптимальна структура витрат на виробництво продукції, високий генетичний потенціал овець, оптимальна структура стада та строки господарського використання вівцематок, структура кормовиробництва, якість продукції, ціноутворення, організація ринків збуту та формувань ринкової інфраструктури.

2.5. Вівчарство в Україні склалося традиційно внаслідок

цілеспрямованої діяльності людини для задоволення її життєвих потреб. Тенденція розвитку і соціально-економічні умови суспільства визначають його темпи і напрям.

В Україні розводять три основні породи овець: асканійська тонкорунна - 38,1%, прекос - 28,5%, цитайська - 24,5%. Вівці смушкових порід представлені каракульською та сокільською породами. В незначній кількості розводяться вівці таких порід: радянський меринос, ставропольська, латвійська, гірсько-карпатська, мегіно-фляш, ромні-марш, новозеландський коридель та ін. Із загального обсягу вовни 40% виробляється в 335 спеціалізованих вівчарських господарствах. Найвищий середньорічний приріст вовни - 3% досягнуто в 1986-1990 рр. В 1990 р. закуплено 14,3 тис. тонн митої вовни. Середній настриг на вівцю немитої вовни складає 3,4 кг. Є регіони з більш високим настригом. Так, в Херсонській області цей показник досяг 4,6 кг на вівцю, в Запорізькій - 4,1 кг, Миколаївській - 4,0. Окремі райони південних областей досягли понад 5 кг настригу вовни на вівцю.

Вівчарство - галузь, яка знаходиться в тісному зв'язку з природно-кліматичними умовами, а тому останні мають вагомий вплив на закономірність її розвитку. Щільність поголів'я овець на 100 га сільськогосподарських угідь в господарствах зони Степу склала 32,6 голів, Лісостепу - 17,4, Полісся - 12,0, Карпат - 8. Аналіз показує, що і в межах зони щільність різноманітна. Наприклад, в зоні Степу в Криму щільність складає 62,7 голів, в Херсонській області - 47,7, Запорізькій та Одеській областях - 35 голів. В зоні Лісостепу в Чернівецькій області щільність овець складає 39,5 голів, в зоні Карпат - 72 голів.

В Південному Степу України зосереджено 46,8% поголів'я овець і виробляється 50,8 % баранини та 45,5% вовни. Це самий насичений вівцями регіон. В структурі суспільного поголів'я питома вага овець тут складає 8,8%, в зоні Карпат - 4,4%, Полісся - 1,8%.

Найвищий рівень виробництва вовни на 100 га сільськогосподарських угідь - 200 кг досягнуто в господарствах Херсонської області. В Криму це складає 195 кг, в Запорізькій та Закарпатській областях - 145 кг.

За 1991-1993 рр. темпи розвитку вівчарства різко знизились. Незадовільною залишається якість вовли. Питома вага вовни нормального стану складає лише 10-25%. Соцівартість виробництва вовни та баранини різко виросла.

Складне становище склалося в каракульському вівчарстві. За даними наших досліджень, вихід смушків першого ґатунку не перевищує 11-24%, а дефектність їх досягає 38%. Поряд з цим господарства виробляють до 20% смушків дрібних розмірів. Ціна таких смушків в 2-3 рази нижча. Вихід ягнят залишається низьким.

В Україні не організовано виробництво баранини. Забій овець на м'ясо проводиться головним чином за рахунок дорослого ібракованого поголів'я без попередньої відгодівлі та нагулу. Виробництво ягнятини та молодой баранини не тільки не стимулюється, а й гальмується відсутністю науково обґрунтованих закупівельних цін на всі види продукції.

Незадовільно проводиться годівля овець. Аналіз показує, що при 50% забезпеченості вівцеголів'я кормами на виробництво 1 ц вовни витрачаються 130-140 ц кормових одиниць, при 75% -

110-115 ц, при 100% - 80-90 ц кормових одиниць. Наші дані показують, що для одержання 4-5 кг вовни від вівці і понад 100 ягнят від 100 маток необхідно згодувати їм 500-600 кормових одиниць за рік.

Спостерігається тенденція зниження питомої ваги маток в структурі стада. Якщо в 1961-1965 рр. в структурі стада маток було 50,1%, то тепер тільки 39%, а в Поліссі - 36,4%.

Капітальні вкладення на будівництво вівчарських комплексів і майданчиків не супроводжувались створенням необхідної кормової бази, машин та обладнання серійного випуску, в результаті побудованих комплексів і майданчиків з промисловою технологією виробництва продукції залишилися без механізації виробничих процесів, а концентрація поголів'я ще погіршила і без того бідну кормову базу в господарствах.

Аналіз показує, що вівчарство є найбільш економічною галуззю тваринництва. На утримання однієї вівці витрачається в 3,6 рази менше коштів у порівнянні з витратами на утримання однієї свині, в 7,3 рази - на утримання однієї голови молодняка великої рогатої худоби, в 18,7 рази - на утримання однієї корови. Значно нижче також витрати праці на догляд за поголів'ям овець.

2.6. Економічна оцінка порід овець, що розводяться в Україні, дала можливість виявити їх ефективність. Так, за останні роки в асканійській породі створений новий високопродуктивний тип овець - таврійський, живою масою маток - 62-66 кг, настригом митої вовни 3,6-3,9 кг і виходом митого волокна 43-45%. В племязаводах ці вівці дають прибуток від 72 крб. до 124 крб. на голову в цінах 1990 р. Ефективність вирощування молодняка цього

типу на 65-70% вища в порівнянні з молодняком асканійської породи. Широке впровадження таврійського типу у виробництво забезпечило в господарствах Херсонської та Запорізької областей настриг митої вовни 2 кг на віщу.

Вівці породи прекос в держплемзаводах забезпечують середній настриг митої вовни 2,3-2,5 кг на голову, вихід митого волокна - 50%. Тварини мають добрі показники скоростиглості, високу енергію росту має молодняк - 207-217 г середньодобового приросту; їх удосконалення проводиться в напрямі збільшення настригу митої вовни, поліпшення м'ясних якостей і підвищення оплати корму продукцією.

В цигайській породі овець виведено чорноморський тип. В держплемзаводі "Чорноморський" жива маса маток становить 54 кг, середній настриг митої вовни - понад 2,4 кг на голову. Використання овець цього типу дає можливість підвищити вовнову і м'ясну продуктивність цигайських овець в товарних господарствах на 10-12%.

Економічна оцінка овець асканійського м'ясо-вовнового типу показала, що настриг митої вовни становив 2,4-3,2 кг на голову, а по селекційному стаду - 4,1 кг, вихід митого волокна - 62-65%, жива маса маток - 65 кг, вихід ягнят на 100 маток - 127-137 голів. В 4-4,5-місячному віці ягнята досягають 31 кг живої маси. На виробництво центнера вовни витрачається 60-78 ц кормових одиниць, на приріст - 8,5 ц. Кожна голова дає понад 60 крб. прибутку в цінах 1990 року, рентабельність галузі в племзаводі складає понад 130 процентів, в товарних господарствах - на рівні 73%.

Отже, дослідження показали, що в Україні створені генети-

ко-селекційні основи для значного підвищення ефективності галузі і виробництва конкурентоспроможної продукції.

2.7. В спеціалізованих вівчарських господарствах питома вага продукції вівчарства в товарній продукції сільського господарства складає 23%, а в товарній продукції тваринництва - 42%. Щільність поголів'я овець на 100 га сільськогосподарських угідь досягає 180 голів, в тому числі 73 вівцематки. Продуктивність праці в них на 30% вища середнього рівня господарств південної степової зони, а витрати праці на 1 ц вовни і приросту - в 1,5 раза нижчі. Поряд з вівчарством в спеціалізованих господарствах розвивається скотарство.

В спеціалізованих господарствах в 2-3 рази вищий рівень забезпеченості вівчарства основними фондами. На 100 га сільськогосподарських угідь обсяг основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення складає 85,5 тис. крб. Проте фондівдачча зникається. Істотний вплив на це справили три фактори: рівень фондозабезпеченості, забезпеченість основних фондів оборотними і, нарешті, рівень спеціалізації галузі.

Наші розрахунки показують, що з підвищенням фондозабезпеченості на вісьм в 1,5 раза виробництво продукції зростає на 12%, продуктивність праці - на 10%. Забезпеченість основних фондів оборотними супроводжується також ростом валової продукції приблизно в пропорційних відношеннях.

Розрахунки показують, що доведення рівня спеціалізації до 50% збільшує виробництво валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь на 69%, на середньорічного працівника - на 54,5%, собівартість вовни зменшує на 27%.

В Україні створена і функціонує волика мережа спеціалізованих господарств по виробництву продукції вівчарства. Нами дослід-

жені три групи господарств, які мають вівчарські комплекси, майданчики по вирощуванню молодняка та відгодівлі овець, а також господарства з розвинутим вівчарством. Абсолютний рівень показників їх роботи значно нижчий потенційних можливостей. В них порівняно невисокі витрати на вівцю, але поряд з низькою продуктивністю праці, слабким рівнем годівлі - 2,99 ц кормових одиниць на голову за рік і невисокою продуктивністю овець - настриг 4,3 кг, приріст 1,9 кг - виробництво продукції вівчарства в них збиткове. Це викликано тим, що ще не вирішені питання повного забезпечення цих господарств повноцінними кормами та не здійснена комплексна механізація і застосування найбільш прогресивної технології виробництва на фермі. Разом з тим, великим недоліком в організації і розвитку спеціалізованих господарств є те, що ця робота проводилась без належної ув'язки з плануванням структури виробництва і спеціалізацією. Це дає право зробити висновок, що в степовій зоні ще не склались раціональні організаційно-виробничі структури формувань вівчарського напрямку з високим рівнем їх розвитку.

Спеціалізація тісно пов'язана з концентрацією. Вона забезпечує настриг вовни з вівці 3,2 кг, виробництво баранини на голову 10,5 кг. Виробництво продукції в них на третину дешевше. Ці господарства вовново-молочно-м'ясного напрямку. Вівчарство тут поєднується з молочним скотарством і свинарством. Тому ми вважаємо, що в умовах переходу на ринку одержать розвиток спеціалізовані господарства таких типів: племінні заводи і племеногосподарства по виробництву племінної продукції; товарні господарства комбінованого напрямку продуктивності; ферми-майданчики по дорощуванню і відгодівлі овець, селянські /фермерські/ госпо-

дарства.

Ферми-майданчики можуть бути міжгосподарськими. З них складається левна система кооперації праці, яка сприяє прискоренню обороту виробничих фондів, кращому використанню приміщень, кормів, робочої сили. Така система підвищує економіку галузі.

С одним із головних факторів у підвищенні ефективності виробництва продукції вівчарства є чітка організація праці виробників та їх висока матеріальна зацікавленість.

2.8. Рівень організації праці у вівчарстві та результати досліджень свідчать, що цей показник в галузі є низьким та коливається в межах від типу господарства від 65,8 до 88,8 і не відповідає сучасним умовам. Вивчення причин дало змогу дійти висновку, що різні технології виробництва продукції обумовлюють різноманітні форми організації праці. Від них залежить їх ефективність. Удосконалення організації праці необхідно здійснювати в напрямі типізації робочих місць, точного встановлення меж робочої зони для кожної категорії працівників, перерозподілу функцій між тівчарками, регламентації режиму праці та відпочинку. Виходячи з цього, нами розроблені моделі організації праці на комплексі потужністю 5 тисяч маток, на майданчику по вирощуванню 10 тисяч плем'яного молодняка овець та на майданчику по відгодівлі 10 тисяч овець.

2.9. При різних формах власності і системах організації виробництва у вівчарстві оплата праці та матеріальні винагороди виступають у формі механізму розподілу частини валового доходу /новоствореної вартості/. Вона є єдиним джерелом рівня оплати праці на рівні підприємств.

Аналіз показує, що діюча система та форми оплати праці у вівчарстві вступили в протиріччя з новими формами економічних

відносин. Це підтверджується також і даними О.А.Бугуцького та О.В. Колесникової /1990/. Низькою оплатою не задоволені 42% опитаних чабанів. Досліджені основні функції заробітної плати. Найбільш дієвою в цих умовах є вартісна функція оплати праці. Вона забезпечує при оцінці витрат та вкладеної праці /як індивідуальної, так і колективної/ тісну залежність матеріального стимулювання з кінцевими результатами, які в даному випадку виступають як новостворена вартість, або прибуток. Тобто критерієм оцінки оплати праці повинен бути прибуток, або валовий доход. Він є єдиним джерелом і оплати праці, і відтворення, і розширеного виробництва для виробників усіх форм власності.

Крім заробітної плати, як певної частки прибутку, в підвищенні рівня задоволення матеріальних потреб певну роль відіграють трудові доходи від володіння паями та акціями, доходи особистих підсобних господарств. Розміри їх цілком залежать від результатів господарювання суб'єктів власності.

Відроджується і набуває широкого розповсюдження форма натуральної оплати праці. Вона додатково зацікавлює чабанів у підвищенні якості та кількості продукції.

Вибір форм оплати праці повністю залежать від форм власності. Виходячи з цього, колектив сам буде визначати як систему організації і оплати праці, так і нормативи, згідно з якими буде виплачуватись заробіток в грошовому або натуральному вимірі.

2.10. Дослідження показують, що ефективність виробництва продукції вівчарства в значній мірі залежить від використання капітальних вкладень, направлених на удосконалення матеріально-технічної бази галузі. В структурі основних фондів 76%

займають фонди безпосередньо вівчарства і 24% - фонди кормовиробництва.

З підвищенням питомої ваги маток в стаді з 35 до 50% настриг вовни збільшиться на 16%, баранини - на 24-28%, вихід ягнят на 100 маток - на 14%, валової продукції на 1 карбованець вартості продуктивної худоби - на 26%.

Вкладення більш ефективно використовуються в господарствах, де в структурі стада вівцематок понад 50%. Найвища окупність капітальних вкладень на формування основного стада досягається на третьому-четвертому році їх використання. Пропонується для племінних господарств в структурі стада мати 50-55% вівцематок, а для товарних - в залежності від напрямку продуктивності - тонкорунні - 55-70%, напівтонкорунні - 60-75%, напівгрубі та смужкові - 70-80%.

2. II. Однією із складових інтенсифікації є якість продукції. Основний вид продукції овець - вовна. Якість виробів залежить від якості вовни, з якої їх виготовляють. Якість вовни визначається її технологічними властивостями та генетичними особливостями овець, технологією її виробництва і зберігання.

Зменшення втрат від поковтіння та потоншення вовни, від утворення "січки" та неповного зняття руна при стриженні овець, від розриву руна, його засмічення, від патологічного дилання овець та пошкодження шкур, збереження одержаної кількості приплоду, використавши інтенсивність його росту в різному віці, збільшує виробництво продукції на 20-45%, при одночасному покращенні її якості. Нами розроблені методики їх одліку.

В результаті виробництва вовни низької якості господарства від її реалізації недоодержують 15-30% вартості в розрахунку на 1 кг мого волокна.

2.12. Важливим продуктом вівчарства є баранина. Вона має цінні дієтичні властивості і є незамінним продуктом харчування. Але через різні об'єктивні та суб'єктивні причини виробництво її не налагоджено. Нами розроблені пропозиції по збільшенню виробництва цього продукту. Розрахунки показують, що при збільшенні питомої ваги вівцематок в структурі стада до оптимального розміру, одержанні на 100 вівцематок не менше 100 ягнят до відбивки, організації нагулу і відгодівлі поголів'я, доведенні його забійної маси до 45 кг, а вгодованості вищих і середніх кондицій - до 80%, можна збільшити виробництво баранини на вівцю не менше як в три рази і довести її обсяг понад 200 тис. тонн за рік.

Великим попитом у населення користується молода баранина та ягнитина. Але в загальному обсязі виробництва вона складає лише 2,5-15%. Наші дослідження показують, що її виробництво можна налагодити, використовуючи молодняк овець м'ясо-вовнового напрямку віком 4-4,5 і 7-8 місяців. Та через відсутність на них стандартів цей продукт не виробляється. Нами розроблені тимчасові технічні вимоги на м'ясо ягнят і молодих овець, як доповнення до "ДЗСТУ 5III-55. Вівці і кози для забою".

2.13. Ще один вид цінної продукції одержують від вівці, якістю якого вимагає особливої турботи - шкірсировина. Більшість її надходить з господарств низької якості - III-IV ґатунку, або нестандартна. Втрати від виробництва овчин низької якості складають 20-50%. Навіть при транспортуванні овець на забій допускаються великі пошкодження шкур. Нами розроблена методика обліку втрат від пошкодження шкур овець при транспортуванні на забій.

Таким чином, врахування фактора якості при виробництві продукції дозволяє збільшити виробництво вовли на 20-40% і баранини - в 2 рази.

знизити собівартість продукції і підвищити прибутковість галузі.

2.14. Аналіз стану кормовиробництва, його економіки та типів годівлі овець показує тісний зв'язок кормовиробництва і використання кормів з результативними економічними показниками розвитку галузі. Тому розробка питань створення кормової бази для овець нами проведена на прикладі господарств зрошуваного і богарного землеробства та товарного і племінного напрямів продуктивності степової зони. Так, для агрофірми "Дніпро" Херсонської області оптимальна структура посівних площ складає: зернові та зернобобові культури - 53,3%, кормові - 35,2, технічні - 10,0 та люцерино-баштанні - 1,5%. Оптимізовані площі кожної кормової культури. На умовну головну забезпечується виробництво 77,8 ц кормових одиниць, що повністю задовольняє потреби в кормах. Ця модель кормовиробництва може бути застосована і для інших знайомих вітчизняних господарств.

Стабільну та повноцінну годівлю овець у літній період забезпечують організації зеленого конвейера. Нами розроблені схеми організації зеленого конвейера для богарного і зрошуваного землеробства. Виходячи із норм годівлі розроблена структура кормів для овець різних природно-економічних зон та середньорічна витрата по видах кормів на вівцю. Із потреби на голову на рік 5,6 ц кормових одиниць концентровані корми складають 19,7%, грубої - 21,5%, в тому числі сіна - 15,2, сінаж - 4,2, солома - 2,1%; соковиті - 20,4%, з них силос - 17,7 і коренешкоди - 2,7%; зелені корми - 38,4%.

Слід збільшити в структурі кормовиробництва частку зелених кормів до 38%, зменшити кількість концентрованих та соковитих кормів і довести їх відповідно до 14 і 18%.

Важливою умовою зміцнення кормової бази та підвищення ефективності вівчарства в степовій зоні є створення культурних зрошуваних пасовищ та раціональне їх використання. Для овець необхідно створювати культурні пасовища з розрахунку 50 га на 1000 маток в зрошуваних і зволожених районах і 100-150 га в малозволожених та посушливих районах. Крім того, необхідно ввести 4-5-пільні кормові сівозміни по 50-100 га на маточну отару та прифермські сівозміни. Основні параметри організації і використання зрошуваних пасовищ для овець нами розроблені і рекомендовані для впровадження.

2.15. Обґрунтовані структури формувань, що виробляють конкурентоспроможну продукцію вівчарства.

Основними виробниками вовни та баранини на даному етапі є великі суспільні господарства. Вибір в кожному регіоні оптимальних розмірів господарств в ринкових умовах проходить на основі об'єктивних ринкових законів. Нами розроблені основні параметри виробничих типів вівчарських господарств для зони Степу, які здатні ефективно працювати в умовах переходу до ринку /табл. I/.

Таблиця I
Параметри виробничих типів господарств

Показники	: поголів'я овець, тис. гол.		
	6,0	15,0	20,0
Сільгоспугідь, тис.га	6,0	7,0	7,0
Кількість працівників, люд.	500	590	600
з них: вівчарства, люд.	20	54	75
Питома вага продукції вівчарства, %	7	20	30
Питома вага вівцематок в стаді, %	55	55	55
На 100 га с.-г. угідь овець, гол.	100	210	230
Настриг вовни на 1 гол., кг	2,1	2,1	2,1
Ягнят на 100 маток, гол.	110	110	107
Доход на 1 га, тис.крб.	9,7	20,4	27,6

Для зони Лісостепу оптимальний розмір вівчарського комплексу 10 тис. голів, для зони Полісся - 5-7,5 тис. голів.

Із сукупності факторів, які істотно впливають на формування оптимального розміру формувань по виробництву продукції вівчарства, слід особливо виділити кормову базу. Наші розрахунки показують, що рівня продуктивності 5-6 кг вовни і 25-30 кг приросту живої маси за рік можна досягти при витраті 550-600 кормових одиниць.

На прикладі типових господарств вівчарського напрямку степової зони колгоспу "Прапор комунізму" Запорізької та агрофірми "Дніпро" Херсонської областей розроблена і відпрацьована модель господарств з розвинутим вівчарством.

Для колгоспу "Прапор комунізму" оптимальною структурою галузей тваринництва є: вівчарство - 70,1%, в тому числі вівце-маток в структурі стада - 48%, великої рогатої худоби - 24,9%, в тому числі корів - 15%, свиней - 3,11, птиці - 0,4%. Валова продукція вівчарства збільшиться на 35%.

Головною галуззю агрофірми "Дніпро" є вівчарство, додатковими галузями - виробництво зерна і скотарство, допоміжними - виробництво насіння багаторічних трав, соняшника та свинарство. В результаті освоєння наших розробок в агрофірмі "Дніпро" поголів'я маток збільшилося на 14%, валове виробництво вовни - на 72%, настриг митої вовни на вівцю - на 72%, вихід митої вовни - на 5,2%, приріст бараняни - в 5,4 раза, приплід - в 2,4 раза. Вівчарство стало прибутковою галуззю.

Новим типом формувань по виробництву продукції вівчарства є об'єднання. Нами розроблено техніко-економічне обґрунтування науково-виробничого об'єднання "Руно" з головною організацією - Інститутом тваринництва "Асканія-Нова". В об'єднання звійшли

2 племінних заводи, 6 племінних і 12 товарних господарств Херсонської області з поголів'ям майже 200 тис. овець. Головне завдання об'єднання - підвищення рівня селекційно-племінної роботи та покращення економічних показників галузі. В господарствах об'єднання одержують по 2,4 кг митої вовни від вівці, близько 100 ягнят на 100 вівцематок, а окремі чабанські бригади понад 140 ягнят, в вчарстві П. Буткове.

Прикладом міжгосподарської кооперації у вівчарстві може бути Путильська міжколгоспна фабрика по переробці вовни. Її потужність - переробка 100 тонн вовни за рік. Вона виробляє до 26 тис. м² килимів, килимових виробів, а також іншу продукцію. Переробляє також овечі шкури. Прибуток розподіляється між учасниками кооперації.

Враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва, різницю в рівні матеріально-технічної оснащеності галузі різних господарств, цілком закономірним є поява нових різноманітних організаційно-виробничих структур в умовах переходу до ринку по виробництву конкурентоспроможної продукції вівчарства. Це можуть бути різного роду кооперативні формування, акціонерні товариства, пайові товариства, колективні підприємства, фермерські господарства тощо. Головне, як стверджує академік В.В. Юрчишин, - вони повинні підвищувати ефективність виробництва.

Для їх ефективного функціонування доцільні такі нормативи продуктивності: для асканійської породи овець у племінних господарствах - 2,2-2,9 кг митої вовни, а в товарних - 1,7 кг, приросту живої маси відповідно 20-23 кг і 17 кг на 1 голову; для асканійських кросбредних овець - 3,5-4,0 кг, 2,2 кг митої вовни, приросту - 24-30 кг і 21 кг; для каракульських овець - 1,4-1,6 кг, 1,2 кг митої вовни та приросту живої маси - 18-21 кг і 15 кг на голову відповідно.

Середня забезпеченість овець земельними угіддями повинна складати 0,07-0,19 га на віцю в залежності від зрошення або богару.

Нормативи витрат праці на I віцю повинні складати у північному вівчарстві 12,0-15 люд.-год., у товарному - 9-10 люд.-год.

Нами обґрунтовані основні параметри фермерського господарства вівчарського напрямку для степової зони /табл. 2/.

Розширення сфери виробництва продукції вівчарства підвищить її ефективність і конкурентоспроможність.

Таблиця 2

Основні параметри фермерського господарства вівчарського напрямку для степової зони України

Показники	:Одиниця виміру	: Величини
Земельних угідь	га	42
Поголів"я овець	гол.	300
в т.ч. маток	гол.	150
ремонтних ярок	гол.	45
баранів плідників	гол.	5
валушків	гол.	100
Продуктивність:		
Настриг митої вовни на віцю	кг	2,6
Приплід ягнят на 100 маток	гол.	96
Приріст живої маси на I год.	кг	25
Потреба в кормах	ц.корм.од.	1350
Кількість середьорічних працівників	чол.	2,7
Починний капітал /в цінах 1992 р./	тис.крб.	4190

2.16. Виходячи з того, що підвищення ефективності виробництва продуктів вівчарства в умовах концентрації поголів'я овець та спеціалізованого виробництва продукції зумовлюють також збільшення питомої ваги уречовленої праці в загальних її витратах, нами розроблені нормативи витрат праці на виробництво продукції вівчарства в господарствах з різною кількістю поголів'я овець для степової зони /табл. 3/.

Таблиця 3

Нормативи витрат праці на виробництво вівчарської продукції, люд.-год

Показники	Фермер-ські господарства	Поголів'я овець, тис. гол.			
		1,0-5,0	5,1-10,0	10,1-20,0	понад 20,1
На 1 голову	25,3	18,4	13,5	9,8	9,0
На 1 ц вовни в митому волокні	620,8	397,4	330,3	270,2	187,3
На 1 ц приросту живої ваги	62,6	54,1	27,2	22,4	12,8

2.17. Дослідженнями встановлено, що недоліком існуючої практики ціноутворення в нашій країні є, по-перше, необґрунтована централізація у встановленні цін на всі види продукції, в тому числі і вівчарства, по-друге, вона підпорядкована обслуговуванню витратної системи господарювання, що сприяє росту собівартості продукції. Тому модель ціноутворення в нових економічних умовах повинна передбачати особливості формування цін у виробничих структурах з різними формами власності, враховувати споживчі якості продукції, забезпечувати ціновий еквівалент між продукцією вівчарства і промисловими товарами для розвитку

галузі. Виходячи з цього, в основу ціноутворення на товарну продукцію слід покласти суспільно необхідні витрати на її виробництво. Вони повинні знайти своє відображення в нормативах. Нами обгрунтовані ціноутворюючі фактори, до яких належать також норма прибутку, попит та пропозиція, якість продукції.

Так має встановлюватись початкова ціна. Всі інші ціни – оптові, порогові, інтервенційні, біржові та інші – встановлюють згідно з загальними законами ринкової економіки, під певним наглядом держави.

Розробка цін на племінну продукцію має свої особливості. Обгрунтовані ціноутворюючими такі фактори: науково-дослідні роботи, технологічні роботи по підготовці та виробництву племінної продукції, генетичний потенціал, тестування, частка прибутку, витрати, пов'язані з елементами маркетингу. Визначена частка кожного фактора в ціні на племінний молодяк.

Такий підхід до ціноутворення на продукцію вівчарства може забезпечити ефективне виробництво продукції.

2.18. Для створення ринків племінної та товарної продукції вівчарства необхідно: формування багатокладної економіки, різноманітні форми організації виробництва продукції, її конкурентоспроможність, державне регулювання та підтримка виробництва продукції, відповідна податкова політика, ціноутворення, яке забезпечує відшкодування вкладеного на виробництво капіталу, дія антимонопольних заходів виробництва і збуту продукції. Поряд з цим необхідно, щоб діяла нова організаційна структура селекційно-племінної системи в галузі, щоб виробники продукції вівчарства своєчасно і в повній мірі забезпечувалися повноцінними комбікормами, технічним та ветеринарним обслу-

визанням, могли завжди отримати необхідну консультацію з усіх питань технології виробництва продукції, економічної, фінансової та юридичної діяльності.

Розроблена нова організаційна структура та функціональна діяльність формувань селекційно-плеємінної системи виробництва плеємінної продукції в умовах переходу до ринку. Схематично вона має такий вигляд. Головні питання, пов'язані з виробництвом і маркетингом плеємінної продукції, знаходяться у віданні Ради - державного органу при Міністерстві сільського господарства і продовольства України. Робота Ради базується на зональній /Степ, Лісостеп, Полісся, Карпати/ системі комітетів: торговельно-консультативному, по наукових дослідженнях, по виробництву плеємінної продукції, адміністративному. Такий принцип формування системи зумовлений природно-економічними та господарськими умовами, породним районуванням тварин, традиційною системою сільськогосподарського виробництва. Рада об'єднує асоціації, державні плеємінні заводи, плеємінні господарства, фермерські господарства, які займаються розведенням плеємінних овець.

Керівництво Радою здійснює її президент. До складу кабінету президента входять його радники з питань селекційно-плеємінної роботи, стандартизації, ціноутворення, податкової, законодавчої та нормативної політики, фінансово-економічної діяльності. Розроблені основні завдання та функції Ради та зональних комітетів, пропозиції по стимулюванню виробництва високоякісної плеємінної продукції, створенню правової системи функціонування економіки в ринкових умовах.

Як відомо, ринковий механізм передбачає формування багатокласного виробництва, в якому знайдуть місце всі форми вироб-

ництва; повну господарську самостійність всіх товаровиробників, у тому числі у виборі структури виробництва і каналів реалізації, розпорядження продукцією і одержаними продуктами, розвиток конкуренції, створення ринку продукції без будь-яких обмежень, обмежене державне регулювання виробництва. Виходячи з цього та беручи до уваги, що понад 70% вовни як основної продукції вівчарства нашої країни виробляється великими господарствами, і малі господарства не зможуть з ними конкурувати, нами розроблена схема організації ринку товарної продукції вівчарства. Суть її в тому, що виробники вовни, баранини, молока об'єднуються в спілки, які можуть бути загальними, або безпосередньо за видами продукції – вовни, баранини, молочних продуктів. За певних ситуацій, що складаються на внутрішньому ринку, або з урахуванням умов зовнішніх ринків, спілки можуть об'єднуватися в галузеву спілку, яка представляє галузь на ринку.

Запропоновані структури ринків плеївної і товарної продукції вівчарства можуть успішно функціонувати. Головним завданням їх є стимулювання виробничої діяльності. В сучасних умовах в цьому серйозна організуюча роль відводиться державі – через пільгові умови кредитних та інших позик, забезпечення всіма необхідними засобами виробництва за зниженими цінами, дотаціями тощо.

Повинна бути створена і служба маркетингу галузі.

2.19. Враховуючи нові економічні умови, нами розроблений прогноз розвитку вівчарства в Україні, який передбачає більш повне забезпечення населення продукцією вівчарства. Для цього основними районами розведення овець залишаються райони інтенсивного кормовиробництва. Сдержить також подальший розвиток вівчарства Карпат і Поділля з використанням природних сінокосів

та пасовищ.

Вівчарство буде розвиватися в чотирьох основних напрямках: вовново-м'ясне - асканійська тонкорунна порода та кримський вовново-м'ясний тип цигайської породи овець; м'ясо-вовнове - прекос, приазовський м'ясо-вовновий тип цигайських овець, м'ясо-вовновий тип української породи овець; вовново-м'ясо-молочний - гірськокарпатська порода овець; грубововнові - каракульські та сокілські віці.

Поголів'я овець в Україні повинно стабілізуватися на рівні 8,3 млн. голів. Передбачається деякий ріст поголів'я в індивідуальному секторі та якісне поліпшення овець. В суспільному секторі питома вага вівцематок в структурі стада буде доведена до 65-60% в залежності від породи, вихід ягнят на 100 маток - до 105-110 голів, забезпечення підвищення живої маси ягнят при відбивці до 24-28 кг і 100-105 г середньодобового приросту при вирощуванні молодичка після відлучення в товарних господарствах. Це дозволить поряд із зміцненням кормової бази одержувати 2,0 кг митої вовни з I віці і продавати державі понад 16,0 тис. тонн митої вовни, реалізувати на м'ясо дорослих овець живою масою не нижче 40 кг, молодняка поточного року - 35 кг середньої і вищої вгодюваності та виробляти понад 200 тис. тонн баранини.

Широкого розвитку набуде виробництво овечого молока.

Основними районами розведення овець залишаться райони інтенсивного кормовиробництва.

Провідним напрямом залишиться тонкорунне вівчарство з розведенням овець асканійської породи чисельністю 35% до всіх породних овець, прекосів - 20%. Напівтонкорунне вівчарство займе 20-25%. Це віці цигайської породи, смужкові - 4,5%, гір-

сько-карпатські - 4,5, кросбраді - 10-12%.

2.20. Основними факторами, які зумовлюють виробництво конкурентоспроможної продукції та успішний розвиток економіки галузі вівчарства в умовах ринку, є концентрація і розвиток спеціалізованого виробництва, організаційні виробничі структури, форма організації та оплати праці, нормативи витрат на виробництво продукції, високий генетичний потенціал овець, оптимальна структура стада та отроки господарського використання вівцематок, структура кормовиробництва, якість продукції, ціноутворення, організація ринку збуту та формувань ринкової інфраструктури.

Основні положення дисертації відображені в наступних роботах:

1. Вівчарство України в період переходу до ринку. - Київ, 1994. - 144 с., 6 друк.арк.
2. Організація вівчарства // Розділ книги "Вівчарство". - Київ: Урожай, 1989. - С.5-8, 190-194, 0,3 друк.арк.
3. Особливості системи ведення тваринництва в умовах поглибленої спеціалізації і виробничого кооперування // В кн.: Наукові основи ведення сільського господарства зони Степу УРСР в системі агропромислового комплексу. - Київ: Урожай, 1982. - С.62-63, 107-108, 263-267, 298-300, 1 друк.арк.
4. Розробка, удосконалення і впровадження системи організаційно-економічних підприємств, сприяючих підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва // Комплексна програма по прискоренню науково-технічного прогресу в сільському господарстві Херсонської області на 1981-1985 рр. і на період до 1990 року. - Херсон, 1981. - С.193-200, 0,7 друк.арк.
5. Організація праці на фермах // Пам'ятка чабана. - Херсон, 1981. - С.39-51, 0,5 друк.арк.
6. Прогресивні форми оплати праці // В кн.: Практичне керівництво по освоєнню інтенсивних технологій виробництва продукції тваринництва. - Київ: Урожай, 1988. - С.121-123, 0,3 друк.арк.
7. Методичні рекомендації по технології виробництва продукції вівчарства в господарствах Херсонської області. - Херсон, 1981. - 25 с. /у співавторстві/, 0,5 друк.арк.
8. Методика обліку втрат вовни і результати її апробації // Зб. Вівчарство. - Вип. 21. - Київ: Урожай, 1982. - С.8-13 /у співавторстві/, 0,2 друк.арк.

9. Організація годівлі маток і підготовки кормів до згодовування //Методичні рекомендації по годівлі овець в умовах високо-механізованих ферм і комплексів. - Херсон, 1982. - С.5-9, 14-22 /у співавторстві/, 1 друк.арк.
10. Методичні рекомендації по визначенню кількісних і якісних втрат продукції вівчарства в процесі її виробництва, збереження, транспортування, реалізації. - Київ, 1982. - 18 с. /у співавторстві/, 0,5 друк. арк.
11. Рекомендації по впровадженню бригадного /колективного/ підряду в господарствах Херсонської області. - Херсон, 1983. - 7 с., 0,3 друк.арк.
12. Методичні рекомендації по оцінці економічного ефекту від впровадження наукових досягнень у вівчарстві. - Херсон, 1983. 20 с. /у співавторстві/, 0,5 друк.арк.
13. Методика визначення економічного ефекту від впровадження промислової технології виробництва продукції вівчарства. - Київ: Урожай, 1986. - С.95-99 /у співавторстві/, 0,5 друк.арк.
14. Методичні рекомендації по технології інтенсивного вирощування ремонтних ярок асканійської породи на вівчарських комплексах. - Херсон, 1986. - 23с. /у співавторстві/, 1 друк.арк.
15. Методичні рекомендації по щомісячній бальній оцінці якості роботи чабанських ланок. - Херсон, 1986. - 12 с. /у співавторстві/, 0,4 друк.арк.
16. Рекомендації по організації колективного підряду у вівчарстві. - Херсон, 1986. - 13 с., 0,5 друк.арк.
17. Методичні рекомендації по скороченню кількісних і якісних втрат продукції вівчарства. - Київ, 1988. - 26 с. /у співавторстві/, 0,5 друк.арк.

18. Спеціалізація виробництва і організація праці у вівчарстві // Наук.-техніч. бюл. "Асканія-Нова". - Вип.І. - Херсон, 1988. - С.18-20, 0,2 друк.арк.
19. Рекомендації по формуванню і функціонуванню колективів високопродуктивної праці. - Москва, 1989. - 98 с. /у співавторстві/, 0,5 друк.арк.
20. Оптимальні розміри комплексів і ферм промислового типу по виробництву продукції тваринництва та їх розміщення на півдні України //Наук.-техн.бюл. "Асканія-Нова"/. - Вип.ІІ. - Херсон, 1981. - С.8-9, 0,1 друк.арк.
21. Сорок п'ять років роботи з асканійською породою овець по методах М.Ф.Іванова //36. Вівчарство. - Вип. 21. - Київ: Урожай, 1982. - С.3-8 /у співавторстві/, 0,2 друк. арк.
22. Комплексна програма прискорення науково-технічного прогресу в тваринництві Херсонщини //Наук.-техніч.бюл. "Асканія-Нова". Вип. I. - Херсон, 1982. - С.5-8, 0,5 друк. арк.
23. Впровадження інтенсивних методів організації галузі вівчарства в господарствах Чаплинського району //Наук.-техніч.бюл. "Асканія-Нова". - Вип.І. - Херсон, 1982. - С.12-15, 0,1 друк.арк.
24. Племінне вівчарство України та шляхи його розвитку //36. Вівчарство. - № 22. - Київ: Урожай, 1983. - С.3-6 /у співавторстві/, 0,3 друк.арк.
25. Основні напрями підвищення ефективності вівчарства //36.Вівчарство.- № 22. - Київ: Урожай, 1983. - С.6-10, 0,4 друк.арк.
26. Планування оптимальної структури посівних площ у господарствах з розвинутим вівчарством //Вісник сільськогосподарської науки. - № 7. - 1983. - С.64-66, 0,2друк.арк.

27. Резерв економіки //Вівчарство. - № 8. - 1984. - С.26-27, 0,1 друк.арк.
28. Комплексна програма прискорення науково-технічного прогресу в тваринництві Херсонщини в дії //Наук.-техніч.бюл. "Асканія-Нова". - Вип. П. - Херсон, 1984. - С.3-7 /у співавторстві/, 0,2 друк.арк.
29. Оптиміальне співвідношення галузей в господарствах з розвинутим вівчарством //Економіка і організація сільського господарства. - Вип. 77. - 1985. - С.21-24, 0,3 друк.арк.
30. Колективний підряд щодо селекція //Вівчарство. - № 5. - 1985. - С.8-10 /у співавторстві/, 0,1 друк.арк.
31. Рациональна структура вівчарських господарств на півдні УРСР // Наук.-техніч.бюл. "Асканія-Нова". - Вип. І. - Херсон, 1986. - С.64-68, 0,4 друк.арк.
32. Удосконалення організації і оплати праці на вівцекомплексах // Наук.-техніч.бюл. "Асканія-Нова". - Вип. І. - Херсон, 1986. - С.69-70 /у співавторстві/, 0,1 друк.арк.
33. Ціни на продукцію вівчарства потребують перегляду // Закупівля сільськогосподарської продукції. - № 4. - 1987. - С.53-57 /у співавторстві/, 0,3 друк. арк.
34. Удосконалення матеріального стимулювання у вівчарстві // Економіка і організація сільського господарства. - Вип. 80. - Київ, 1987. - С.80-83, 0,3 друк.арк.
35. Підвищення ефективності використання вівцематок //Наук.-техніч.бюл. "Асканія-Нова". - Вип. І. - Херсон, 1987. - С.23-25 /у співавторстві/, 0,1 друк.арк.
36. Економічна оцінка нового високопродуктивного типу асканійської тонкорунної породи овець //Вісник сільськогосподарської науки. - № 9. - Київ: Урожай, 1987. - С.18-22 /у співа-

- авторстві/, 0,3 друк.арк.
37. Джерела підвищення ефективності галузі //Зб. Вівчарство. - № 25. - Київ: Урожай, 1989. - С.51-54, 0,3 друк.арк.
 38. Науково обгрунтовані нормативи матеріально-грошових витрат на утримання овець при різному рівні механізації виробничих процесів //Наук.-техніч.бюл. "Асканія-Нова". - вип.І. - Херсон, 1989. - С.15-20 /у співавторстві/, 0,3 друк.арк.
 39. Обгрунтування нормативів матеріально-грошових витрат // Зб. Вівчарство. - № 3. - 1990. - С.4-8 /у співавторстві/, 0,3 друк.арк.
 40. Збільшення виробництва вовни і баранини в господарствах Української РСР на основі впровадження нових досягнень // Зб. Вівчарство. - № 26. - Київ:Урожай, 1991. - С.3-6, 0,3 друк.арк.
 41. Основні напрями підвищення ефективності вівчарства в Україні// Вісник аграрної науки. - № 3. - 1991. - С.42-47, 0,5 друк. арк.
 42. Згадаємо про віщу //Тваринництво України. - № 3. - 1982. - С.6-7, 0,1 друк.арк.
 43. Комплексний підряд у вівчарстві: Інформаційний листок. - Херсон, 1985. - 4 с.,0,3 друк.арк.
 44. Науково-виробниче об'єднання "Руно". - Київ: Реклама, 1987. - 4 с. /у співавторстві/, 0,2 друк.арк'.
 45. Подальше поглиблення спеціалізації і концентрації вівчарства в Україні //Тези наук.-вироб.конф. по вівчарству і козівництву. - Ставрополь, 1981. - С.79-81, 0,1 друк.арк.
 46. Ефективність вівчарства в Україні //Наук.-вироб.конф. по вівчарству. - Тези наукових повідомлень. - Ставрополь, 1982. - С.1995-97, 0,1 друк.арк.

47. Розвиток і раціональне розміщення вівчарства в Україні // Наук.-вироб.конф. по вівчарству і козівництву. Тези наукових повідомлень. - Ставрополь, 1986. - С.ІІ4-ІІ5, 0,І друк.арк.
48. Оренди! відносини у вівчарстві //Тези доп. Міжнарод.конф. молодих вчених і спеціалістів. - Ольштин /Польща/, 1990. - С.І0 /у співавторстві/, 0,І друк.арк.
49. Стан і перспективи розвитку вівчарства в Україні //Матеріали конференції. - Ставрополь, 1991. - С. І63-І64, 0,І друк.арк.
50. Формування селянських /фермерських/ господарств у вівчарстві// Тези науко.-вироб.конф.- Київ, 1992. - С.78 /у співавторстві/, 0,І друк.арк.
51. Створення формувачь ринкового типу у вівчарстві //Тези міжнарод. наук.-практ.конф. - Дніпропетровськ, 1992. - С.73, 0,І друк.арк.
52. До питання про структуру селекційно-племінної системи // Тези наук. практ.конф. "Нове в породотворчому процесі". - Київ, 1993. - С.61-62 /у співавторстві/, 0,І друк.арк.

Топиха И.Н. Экономическая эффективность и развитие овцеводства в Украине. Диссертацией является рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.07.02 - экономика сельского хозяйства и АПК. Институт животноводства степных районов "Аскания-Нова" УААН. Аскания-Нова. 1994.

Предложены: теоретико-методологические основы формирования отрасли овцеводства в новых экономических условиях хозяйственного механизма, закономерности развития овцеводства, обоснованные факторы экономической эффективности производства продукции овцеводства, оптимизированная система показателей экономической эффективности, научная концепция организации рынков товарной и племенной продукции овцеводства, предусматривающая регулирование системы ценообразования, основные пути дальнейшего развития овцеводства в условиях рыночной экономики, прогноз производства шерсти, баранины и овечьего молока.

Топиха I.N. Economic efficiency of sheep breeding in the Ukraine. The thesis is a manuscript.

The thesis for the degree of a doctor of science (economics, speciality 08.07.02 - economics of the agriculture and agroindustrial complex. The Institute of livestock raising in steppe regions "Askania-Nova" UAAS, Askania-Nova, 1994.

Suggested are: theoretical & methodological base of forming sheep breeding branch in the new economic conditions of economy's mechanism, conformities to the sheep breeding development, theoretically substantiated factors of the economic effectiveness of sheep breeding production, optimum indexes system of the economic effectiveness, scientific conception of the sheep breeding produce market, presupposed the regulation of pricing system, the key directions for sheep breeding development in the market economy, the prognosis of wool, mutton and sheep milk produce.

Ключові слова:

вівчарство, ефективність, організаційно-господарські формування, економічні відносини, фактори розвитку, система, продуктивність, структура.

Підписано до друку 23.09.1994 р. Формат 60x84 1/16. Папір друк. Обл.-вид. арк. 2. Тираж 100 прим. Зам. // 8.

ДІП Інституту аграрної економіки УААН. 252127, Київ-127, вул. Героїв оборони, 8.

459519

AB 30.909
AB 30.909